

METODOLOGIA
PER A LA CONFECCIÓ DEL
NOMENCLÀTOR DE LA TOPONÍMIA
MAJOR DE LES ILLES BALEARS

Dr. Antoni Ordinas Garau

Departament de Ciències de la Terra
Universitat de les Illes Balears

PRELIMINARS

L'elaboració d'un nomenclàtor de la toponímia major de les Illes Balears té com a antecedents remots, en primer lloc, la confecció del *Mapa Topogràfic Balear* (MTB) a escala 1:5.000, iniciada l'any 1990, la qual va suposar un doble precedent: d'una banda, la utilització com a font principal per a la selecció de la toponímia que hi apareix,¹ i d'altra, com a punt de partida d'una llarga trajectòria de feina conjunta d'un equip interdisciplinari format per personal especialitzat en cartografia, geografia i filologia aplicades a la toponímia i alhora pertanyent tant al servei de producció cartogràfica del Govern de les Illes Balears com del departament de Ciències de la Terra i del Gabinet d'Onomàstica de la Universitat de les Illes Balears. De fet, el 1996, un cop finalitzada aquella cartografia, el treball conjunt es mantindria en altres projectes com el Mapa de Mallorca de l'*Atles de la Gran Enciclopèdia de Mallorca* o els mapes topogràfics balears a escales 1:25.000 i 1:100.000, entre altres.

Fruit d'aquests i altres treballs i de l'experiència acumulada a partir de vint-i-cinc anys de treball de camp en toponímia i d'aplicació toponímica a la cartografia se'ns va evidenciar la necessitat d'un nomenclàtor on es fixàs la toponímia major de les Illes Balears amb la intenció de satisfer les necessitats sovint plantejades per diversos òrgans tant de l'Adminis-

¹ Per a major detall, les dades relatives al recull toponímic realitzat per aixecar el *Mapa Topogràfic Balear* a escala 1:5.000 són les següents:

	MALLORCA	MENORCA	EIVISSA	FORMENTERA	TOTAL
Km² (%)	3.219 (70,8)	701,84 (14,0)	541,22 (10,7)	82,08 (1,6)	4.545 (97,1)
Fulls escala 1:5000	522	114	101	33	770
Núm. topònims	35.418	6.549	6.979	1.083	50.029
Densitat (top/km²)	11,0	9,3	12,89	13,19	11,01

tració estatal com autonòmica. A aquests requeriments s'hi sumava, a més, l'indubtable interès didàctic i de divulgació, tant per a la població escolar com per al públic en general. Així ho va entendre la gerència del Consorci per al Foment de la Llengua Catalana (COFUC), que finalment va engregar el projecte.

OBJECTIUS

L'edició d'aquest *Nomenclàtor de la toponímia major de les Illes Balears* pretén fer un servei cultural a la societat balear en omplir un buit i completar una tasca que ha romàs pendent —sens dubte, durant massa temps— i que no semblava recomanable demorar més. Basta constatar com la societat illenca, d'uns quants anys ençà, ha experimentat profunds canvis que poden afectar el corpus toponímic i fins i tot fer perillar la pervivència d'aquesta part important del patrimoni cultural, sovint intangible però que és una de les nostres principals senyes d'identitat. No debades en els noms de lloc s'hi atresora un conjunt d'informació —bàsicament geogràfica, històrica i lingüística— la qual mostra la petjada de tots els pobles i cultures que han passat per aquestes illes i que ara més que mai necessita ser preservada en constituir-se com un dels principals puntals de la identitat històrica del nostre poble. Així, la feina ingent que ha suposat l'elaboració del nomenclàtor ha permès fixar i difondre més de deu mil noms de lloc que, al llarg de segles, s'han creat per identificar els indrets més importants de l'arxipèlag. Noms que reflecteixen les múltiples formes del relleu, de la hidrografia, de la vegetació i de la fauna, però sobretot del poblament i de les nombroses activitats de l'home sobre el territori.

METODOLOGIA

A l'hora d'encarar la confecció d'un nomenclàtor toponímic, no podem deixar de banda, tal com es dedueix de la mateixa etimologia de la paraula, que un nom de lloc o topònim (del grec τόπος, 'lloc', i ονόμα, 'nom') comporta un vincle estret entre el nom i el lloc geogràfic que el primer identifica, de manera que no podem oblidar el component territorial (*topos*) dels topònims sense el qual un topònim queda mutilat i resta com un simple «ònim». La cartografia, per tant, ens permet situar i localitzar els noms de lloc de forma que apareguin en la seva plenitud. D'aquí la importància de situar sobre el territori els topònims mitjançant els mapes, malgrat que sovint s'entén que un nomenclàtor és una simple llista de noms. En el cas d'un nomenclàtor toponímic, però, és evident que es precisa la georeferenciació mitjançant la cartografia pertinent. D'aquí que, en el cas present s'hagi tengut cura especial a situar els topònims sobre mapes de gran qualitat, tret que el converteix en un producte cartogràfic atractiu i capdavanter.

D'altra banda, el mateix format cartogràfic juga un paper cabdal en condicionar la selecció toponímica, la qual s'ha d'acomodar tant a una distribució i densitat homogènies pel territori illenc com a una jerarquia dels fets geogràfics que molt sovint es particularitza per a cada illa i, fins i tot, per a cada municipi, d'acord amb una sèrie de factors com són les dimensions del municipi i les característiques del territori (orogràfiques, hidrogràfiques i de poblament). No és de més recordar aquí que la cartografia és una disciplina ambigua i força complexa situada a mig camí entre la ciència, la tècnica i, fins i tot, l'art, però que en qual-sevol cas esdevé l'instrument que ens permet copsar el territori i que proporciona les pautes per a la correcta selecció dels topònims que cal incloure dins el conjunt del que hem denominat toponímia major. Entre els principals avantatges que ofereix la cartografia a l'hora de seleccionar els noms de lloc a incloure en un nomenclàtor, està la de permetre una correcta distribució dels topònims sobre la totalitat del territori, evitant o minimitzant les àrees sense representació toponímica. Així mateix, permet visualitzar la magnitud dels fets geogràfics i per tant identificar aquells accidents físics (orogràfics, hidrogràfics i biogeogràfics) més representatius del territori en qüestió, tant per la seva magnitud o extensió, d'acord amb el principi de significació territorial² formulat pel geògraf Joan TORT (2000), com per la seva excepcionalitat. Tot i així, constitueix un cas excepcional la toponímia referida al poblament, la qual, malgrat tenir uns trets que sovint no s'adeqüen als requisits de magnitud i extensió, per la seva òbvia importància, són elements que no poden deixar de pertànyer al nomenclàtor quant palesen l'ocupació humana del territori, la qual ha estat tradicionalment reconeguda per la *praxis* cartogràfica. En són un bon exemple les possessions mallorquines o els llocs menorquins com a últims representants de la jerarquia toponímica relativa al poblament.

Paral·lelament a la selecció toponímica que es materialitza en la configuració d'una base de dades,³ se'ns planteja la necessitat de jerarquitzar els noms geogràfics de cara a la seva retolació la qual, a la vegada, obliga a establir una codificació on es contemplin les

2 El principi de significació territorial manté que «en condicions homogènies d'espai i de temps, una sèrie de topònims afins d'un determinat territori tenen tendència a reflectir els aspectes geogràficament més significatius d'aquest territori».

3 Reproduïm, a tall d'exemple, un fragment de la base de dades utilitzada i dels camps que la formen:

NÚM.	MUN.	DESCR.	CODI	TOPÒNIM	TOPÒNIM ALFAB.
1	ALC	hidr.	11	BADIA DE POLLENÇA	Pollença, badia de
2	ALC	hidr.	7	S'Albufereta	Albufereta, s'
3	ALC	lit.	1	el Grauet	Grauet, el
4	ALC	lit.	1	es Grau	Grau, es
5	ALC	barri	4	sa Marina	Marina, sa
6	ALC	hidr.	5	Torrent de Can Xanet	Can Xanet, torrent de
7	ALC	edif.	1	Can Xanet	Xanet, Can

característiques tipogràfiques (font, dimensions, color, rodona, negreta, cursiva...) per a cada una de les diverses tipologies prèviament establertes. Cal recordar, una vegada més, que la presència toponímica a la cartografia ha de ser el resultat d'una combinació d'estètica i funcionalitat, en el sentit, per una banda, que la qualitat gràfica d'un mapa depèn en gran mesura de l'estil i col·locació dels noms; i per l'altra, que la funcionalitat d'un mapa depèn tant de la facilitat en el reconeixement del lloc al qual s'aplica un nom, com del temps de recerca necessari per a trobar-lo, així com de la comoditat amb què aquest topònim pugui llegir-se. Per tant, s'aconsegueix donar estètica i informació complementària al mapa a través de l'estil de les lletres, la grandària, el color i la disposició dels rètols. A tall d'exemple, podem identificar tota la hidronímia mitjançant un tipus de lletra blava; i dins aquesta classe més general, podem indicar els mars mitjançant la utilització de majúscules a tot el topònim mentre que a la resta de noms s'hi distingeixen majúscules i minúscules.

Un altre aspecte força important és el de la ubicació dels rètols. No cal oblidar que una de les funcions més importants del retolat d'un mapa és la de localització. Al respecte, la retolació pot informar de la localització de tres maneres: referint-se a situacions puntuals, com les dels poblaments; indicant l'orientació i longitud dels fenòmens lineals, com per exemple les alineacions de muntanyes; i designant la forma i extensió de les àrees. Les prin-

NÚM.	MUN.	DESCR.	CODI	TOPÒNIM	TOPÒNIM ALFAB.
8	ALC	edif.	4	Verteient Gran	Gran, Verteient
9	ALC	edif.	4	Verteient Petit	Petit, Verteient
10	ALC	orogr.	3	Turó de Verteient	Verteient, turó de
11	ALC	edif.	4	Gatamoix	Gatamoix
12	ALC	orogr.	3	es Vermell	Vermell, es
13	ALC	orogr.	8	Puig de Sant Martí	Sant Martí, puig de
14	ALC	orogr.	6	Camp d'en Xicardi	Xicardi, camp d'en
15	ALC	indr.	4	Pou d'en Xopa	Xopa, pou d'en
16	ALC	indr.	1	sa Pedra Llisa	Pedra Llisa, sa
17	ALC	indr.	4	es Braçals	Braçals, es
18	ALC	indr.	4	es Òscols	Òscols, es
19	ALC	indr.	6	es Prat	Prat, es
20	ALC	hidr.	7	S'Albufera	Albufera, s'
21	ALC	com.	9	Port d'Alcúdia	Alcúdia, port d'
22	ALC	hidr.	5	Torrent de Can Roig	Can Roig, torrent de

cipals regles generals són que els noms, especialment els litorals, han de situar-se totalment sobre terra o totalment sobre aigua; i que la retolació ha d'estar orientada de forma harmònica amb el mapa, això és, paral·lela als marges superior i inferior, sense corbar els rètols si no és estrictament necessari i evitant que mai quedin invertits. També per regla general, els noms han de tenir les lletres separades pel menor espai possible; i quan la continuïtat dels noms i la de les altres dades cartogràfiques, com línies i tons, entrin en conflicte amb la retolació, seran les dades, i no els noms, les que s'hauran d'interrompre.

D'altra banda, els elements planimètricament puntuals han de ser identificats mitjançant rètols col·locats damunt o davall del punt en qüestió, preferiblement damunt i cap a la dreta. En canvi, els noms d'emplaçaments situats al costat d'un curs d'aigua o d'una frontera s'han de situar en el costat al qual pertanyen, mentre que els noms corresponents a punts situats a una línia de costa s'han de retolar sempre sobre l'aigua. En el cas d'elements lineals (riu o curs d'aigua, línia de frontera, carretera o altra via de comunicació, etc.), la retolació corresponent s'ha de col·locar al llarg i paral·lelament a l'element en qüestió i mai separada per un altre símbol. Això implica que, quan hi hagi una corba, la retolació també l'ha de fer. En aquesta tipologia, a més, s'admet que les lletres puguin estar espaiades, però no gaire, de manera que resulta preferible, si cal, repetir el rètol al llarg del recorregut, tantes vegades com faci falta. Fins i tot, és aconsellable situar el rètol sobre els elements lineals i no davall, ja que hi ha menys descendents (lletres amb extremitats cap a baix com les p, q, g, j, y) que no ascendents (amb extremitats cap a dalt: b, d, f, h, k, l, t). Finalment, en el cas d'elements zonals, els rètols s'han de col·locar dins els límits de la regió o zona, essent permès d'espaiar-los al llarg de l'àrea, però sense que es perdin les lletres dins el conjunt.

Pel que fa als aspectes lingüístics relatius als topònims que apareixen en el *Nomenclàtor*, els criteris seguits han estat els que fa servir el Gabinet d'Onomàstica de la Universitat de les Illes Balears. Així, a l'hora d'atribuir noms als llocs, s'han tengut en compte, en primer lloc, les denominacions històriques genuïnes, que és necessari preservar i conservar. Quant a la grafia dels topònims, s'han seguit els tres principis bàsics: tradició escrita, etimologia i forma viva. Respecte a l'article, aquest sempre s'ha mantingut quan forma part del topònim, i s'ha reproduït la solució adoptada per la llengua parlada local, això és, l'ús de l'article salat, o l'ús de l'article literari en el cas del municipi de Pollença o d'alguns topònims que per tradició el duen. A més, l'article s'ha escrit amb minúscula seguint la normativa i tradició cartogràfica ja recollida a l'obra *Toponímia i Cartografia. Assaig de sistematització* (ICC, 1985). Respecte a l'article personal, s'ha seguit aquesta mateixa norma. Així mateix, s'han fet consultes puntuals al Gabinet d'Onomàstica per aclarir com s'escrivien alguns topònims la grafia dels quals era dubtosa. No obstant això, en algunes ocasions s'ha hagut d'optar per solucions provisionals —que sempre han seguit els criteris esmentats més amunt—, perquè es tractava de topònims que encara no han estat fixats.

A l'hora de decidir sobre l'estructura del *Nomenclàtor*, aquesta s'ha fet prenent com a referència les quatre illes majors i, dins aquestes, tenint en compte la divisió municipal, ja que els municipis es constitueixen en la unitat administrativa i geogràfica bàsica. A partir d'aquesta divisió, el procés d'elaboració ha tengut com a punt de partida, tant cartogràfic com toponímic, el *Mapa Topogràfic Balear* a escala 1:5.000. En el cas de la toponímia, el recull toponímic dut a terme per aixecar aquest mapa —el qual cobrí gairebé tot el territori balear, i és el major realitzat fins ara— és el que ha servit de base per a la selecció de la

toponímia major. Quant a la cartografia, la base que s'ha utilitzat combina la informació planimètrica i altimètrica d'un mapa a escala 1:25.000 derivat del *Mapa Topogràfic Balear* a escala 1:5:000 amb un model hipsomètric d'ombres que dóna sensació de relleu i que suposa una nova aportació a la cartografia balear. Es pretén oferir un suport cartogràfic atractiu i intuïtiu que faciliti la lectura dels topònims i la identificació d'aquests amb el lloc geogràfic corresponent. Per aquest motiu no s'inclouen altres símbols convencionals ni elements textuais distints als topònims. Adjunt als mapes del municipis de cada illa, també s'inclouen mapes generals amb la divisió per municipis, de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera, i amb indicació del municipi en qüestió.

Com que les dimensions territorials del municipis són molt diferents, i vista la impossibilitat de representar cada terme en un sol full, s'ha seleccionat en cada cas l'escala de representació més adequada per optimitzar el nombre de mapes i reduir al màxim el solapament entre fulls d'un mateix municipi. D'aquesta forma a cada municipi li corresponen entre un i quatre mapes a escala 1: 25.000, 1:30.000 o 1:35.000. El resultat és una col·lecció de 107 mapes a doble pàgina, 78 dels quals corresponen a Mallorca, 14 a Menorca, 12 a Eivissa i 3 a Formentera.

A partir d'aquestes premisses, el *Nomenclàtor* s'ha configurat en dues grans parts. La primera inclou els mapes topogràfics dels municipis, els quals apareixen per ordre alfabètic i agrupats per cada una de les illes, com a eina bàsica de localització. Aquests mapes estan encapçalats amb altres informacions complementàries de caire municipal i relatives a dades topogràfiques i estadístiques referents a la superfície,⁴ la població⁵ i la seva densitat, l'altitud del nucli urbà,⁶ i també les altituds màxima,⁷ mínima i mitjana de cada terme. Es tracta, en la major part dels casos, de dades proporcionades per l'Institut Balear d'Estadística (IBAE) a través de diverses publicacions.

La segona part la forma l'índex toponímic, una llista alfabètica dels topònims de cada municipi amb indicació del fet geogràfic al qual corresponen. Aquest índex —de la mateixa manera que el bloc cartogràfic— està estructurat per illes, de major a menor, i dins cada una, per municipis, ordenats alfabèticament. En els casos dels topònims que ultrapassen l'àmbit territorial d'un sol municipi, aquells apareixen repetits a cada un dels llistats municipals corresponents. D'altra banda, no hem d'oblidar que un nomenclàtor és bàsicament una llista

4 A la superfície municipal, s'hi fa constar, si escau, la dels illots adscrits al terme. Aquesta s'ha calculat a partir del *Mapa Topogràfic Balear* a escala 1:5.000, com a garantia de màxima precisió.

5 Les dades sobre població corresponen al padró del 2006 per ser les més recents disponibles a la data de tancament de la publicació.

6 Quant a l'altitud del nucli principal, s'ha assenyalat la del punt més elevat dins el nucli urbà en el qual es troba el consistori municipal. En els casos dels municipis de Formentera, Escorca i Marratxí, sense nucli homònim, l'altitud indicada correspon als nuclis de Sant Francesc, Lluç i sa Cabaneta, respectivament.

Un cas excepcional ha estat el municipi de Palma, en què la gran extensió del nucli urbà i la dificultat per definir-ne els límits han aconsellat considerar la cota de la plaça de Cort, al centre de la ciutat, com la més significativa.

7 També la cota màxima del terme és localitzada i identificada, quan això és possible, mitjançant el topònim corresponent.

dels topònims d'un determinat àmbit geogràfic. Així, a l'índex hi apareixen els topònims localitzats a cada municipi, alfabetitzats per la seva part denotativa. Les formes genèriques, quan el topònim en té, apareixen en minúscula, a excepció d'alguns genèrics relatius a la propietat (Can, Ca na, Son, So na...) que tenen la seva entrada en majúscula. Tot seguit s'hi especifica el concepte geogràfic a què es refereix el topònim, en alguns casos abreujadament, d'acord amb la següent classificació:

Conceptes geogràfics per a la classificació temàtica dels topònims

<i>cap</i>	cap de municipi
<i>barri</i>	barri, sector urbà
<i>nucli</i>	nucli de població (poble, llogaret, urbanització...)
<i>mun.</i>	nom del municipi quan aquest no coincideix amb el nom de la seva capital
<i>edif.</i>	edificació aïllada (possessió, lloc, casa...)
<i>edif. hist.</i>	edifici històric (ermita, església, castell...)
<i>com.</i>	comunicacions (port, aeroport, túnel, pont, camí...)
<i>equip.</i>	equipament (instal·lació, espai protegit...)
<i>orogr.</i>	element orogràfic
<i>hidr.</i>	element hidrogràfic
<i>lit.</i>	element litoral
<i>indr.</i>	indret (paratge, bosc...)

Resultats: toponímia major recollida en el *Nomenclàtor*

El recompte dels topònims i dels llocs nominats —no sempre coincident a causa de la doble denominació recollida en alguns casos— per illes i per municipis ha estat la següent:

ILLA	Llocs nominats	Topònims
Mallorca	6.997	7.021
Menorca	1.567	1.578
Eivissa	1.449	1.480
Formentera	187	189
TOTAL	10.200	10.268

MALLORCA

MUNICIPI	Llocs nominats	Topònims
Alaró	90	90
Alcúdia	146	147
Algaida	180	180
Andratx	190	190
Ariany	42	42
Artà	283	283
Banyalbufar	44	44
Binissalem	44	44
Búger	13	13
Bunyola	169	169
Calvià	291	292
Campanet	77	77
Campos	207	207
Capdepera	129	132
Consell	29	29
Costitx	30	30
Deià	41	41
Escorca	286	289
Esporles	80	80
Estellencs	42	42
Felanitx	306	306
Fornalutx	50	50
Inca	104	106
Lloret	43	43
Lloseta	29	29

MUNICIPI	Llocs nominats	Topònims
Llubí	61	61
Llucmajor	433	433
Manacor	460	460
Mancor de la Vall	58	58
Maria de la Salut	51	52
Marratxí	107	108
Montuïri	99	100
Muro	95	95
Palma (Inclou Cabrera, amb 94 i 95, respectivament)	427	429
Petra	110	110
Pollença	326	326
Porreres	162	162
Puigpunyent	98	98
Santa Eugènia	54	54
Santa Margalida	124	125
Santa Maria del Camí	87	87
Santanyí	237	237
Sant Joan	100	100
Sant Llorenç	169	170
Sa Pobla	95	97
Selva	117	118
Sencelles	105	105
Ses Salines	66	66
Sineu	90	92
Sóller	98	98

MUNICIPI	Llocs nominats	Topònims
Son Servera	91	91
Valldemossa	92	92
Vilafranca de Bonany	40	40

MENORCA

MUNICIPI	Llocs nominats	Topònims
Alaior	224	226
Ciutadella	383	384
Es Castell	46	46
Es Mercadal	287	287
Es Migjorn Gran	84	84
Ferrieres	146	150
Maó	295	296
Sant Lluís	102	102

EIVISSA

MUNICIPI	Llocs nominats	Topònims
Eivissa	62	63
Santa Eulària des Riu	335	341
Sant Antoni de Portmany	287	292
Sant Joan de Labritja	310	319
Sant Josep de sa Talaia	455	465

FORMENTERA

MUNICIPI	Llocs nominats	Topònims
Formentera	187	189

CLOENDA

Tot i que l'elaboració d'un nomenclàtor pot respondre a finalitats diverses, en el cas del *Nomenclàtor de la toponímia major de les Illes Balears*, la principal no ha estat altra que la de posar a l'abast del públic el corpus de la toponímia major degudament situat sobre mapes, mitjançant el qual s'identifiquen els principals indrets de les Illes Balears. D'aquesta manera, es pretén contribuir a la salvaguarda d'aquesta part del patrimoni cultural, amenaçada i sovint intangible, en què llengua, geografia i història s'hi sintetitzen plenament; a la vegada que completar una tasca bàsicament de divulgació i molt especialment a l'àmbit escolar.

BIBLIOGRAFIA

- Conselleria de Cultura, Educació i Esports (1988): «Decret 36; 1988, de 14 d'abril, pel qual es publiquen en el BOCAIB les formes oficials dels topònims de les Illes Balears». *Bolletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*. 51: 1984-1988.
- Conselleria de Cultura, Educació i Esports (1988): «Correcció d'errors advertits en el decret 36;1988, de 14 d'abril, pel qual es publiquen en el BOCAIB les formes oficials dels topònims de les Illes Balears». *Bolletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears*. 63.
- Institut Cartogràfic de Catalunya (1985): *Toponímia i cartografia. Assaig de sistematització*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya. (Sèrie Manuals; 1).
- LLAUGER ROSSELLÓ, Joan Antoni (1994): «El servicio cartográfico del Gobierno Balear. El Mapa Topográfico Balear escala 1/5.000». *Mapping. Revista de cartografía, sistemas de información geográfica y teledetección*. 15: 7-11.
- LLEONART i ORRI, Assumpta (1993): «Toponímia en cartografia. Una base de dades toponímica a Catalunya». *Butlletí Interior Societat d'Onomàstica*. LIII: 87-106.
- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1953): *Nomenclàtor de Menorca. Catálogo de accidentes de la costa. Catálogo de fincas rústicas y breves notas arqueológicas*. Ciutadella: Impr. Gabriel Camps.
- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1973): *Nomenclàtor de Menorca II. Catálogo de fincas rústicas*. Ciutadella: Imp. Allés.

- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1976): *Mapa de Menorca*. (70 x 49 cm). Palma de Mallorca: Gràfiques Miramar.
- MASCARO, J. (1946-51): *Mapa General de Menorca*. Imp. M. Sintes Rotger, Maó (14 làms. de 30 x 38 cm., on es registren 2.983 topònims, la majoria per primera vegada en un mapa). Reeditat a 1987 per M. Portas, Palma de Mallorca.
- MASCARO, J. (1952-62): *Mapa General de Mallorca*. Gràfiques Miramar, Palma de Mallorca, (1 mapa director + 54 fulls a escala 1:31.250, 30 x 38 cm. on es registren 16.500 topònims).
- MASCARO, J. (1982): *Mapa topogràfic de Menorca*. Ed. Savir, Barcelona, escala 1:50.000. 136 x 98 cm.
- ORDINAS, Antoni (1997): «La toponímia del Mapa Topogràfic Balear a escala 1:5.000». A AUTORS DIVERSOS *Onomàstica a la Catalunya del Nord*. Cahiers de l'Université de Perpignan. Presses Universitaires de Perpignan-Institut Català de Recerques en Ciències Socials. 24: 117-124.
- ORDINAS, Antoni; PICORNELL, Climent (1994): «El mapa més recent de les Pitiüses. Característiques tècniques i toponímiques». *Eivissa*. 25: 33-34.
- RAISZ, Erwin (1985): *Cartografia*. Barcelona: Ed. Omega.
- ROBINSON, A.H. i altres (1987): *Elementos de cartografía*. Barcelona: Ed. Omega.
- SEGUÍ CHINCHILLA, José Ignacio (1983): *La costa de Menorca*. (22 mapes + 1 mapa guia). Maó: Club Marítim de Mahón.
- TORT, Joan (2000): «La geografia, els noms de lloc i la descripció del territori». *Estudis de Toponímia Valenciana en honor de Vicenç M. Rosselló i Verger*. València: Ed. Denes, 491-498.
- TORT, Joan (2001): «La toponímia com a camp de coneixement interdisciplinari. Algunes bases teòriques i epistemològiques per a l'estudi dels noms de lloc». *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, núm. 86. Barcelona: Universidad de Barcelona.